

Vilijam Batler Jejs
**Alhemijska ruža
i druge priče**

Preveo
MILAN MILETIĆ

BUK&FAL

TABLICE ZAKONA

I

„Aherne, hoćeš li mi dozvoliti“, rekoh ja, „da ti postavim pitanje, koje sam godinama unatrag hteo da ti postavim, a nisam zbog toga što smo postali gotovo stranci? Zbog čega si odbio beretu i to gotovo u poslednjem trenutku? Kad smo ti i ja živeli zajedno, nisi mario ni za vino, ni za žene, ni za novac, i ni za šta se nisi zanimao osim za teologju i misticizam.“ Na trenutak sam se zagledao u jelo, ne bih li postavio pitanje, a sad se i usudio, jer on je odbacio i ono malo uzdržanosti i ravnodušnosti koje su, još od njegovog povratka iz Italije, zaposele mesto našeg nekad prisnog prijateljstva. I on, isto tako, samo što mi je postavio pitanje, o izvesnim ličnim i gotovo svetim stvarima, a moja iskrenost, pomislio sam, naišla na sličnu iskrenost s njegove strane.

Kad sam se oglasio, on je ustima prinosio čašu onog starog vina koje je tako lepo umeo da odabere, i koje je tako malo cenio; a dok sam govorio, on ju je lagano i zamišljeno vraćao na sto i tamo je držao, zagasita crvena svetlost bojila je njegove duge, osetljive prste. Utisak njegovog lica i tela, kakvi su bili u tom času, u meni je i dalje živ i neodvojiv od drugog, nestvarnog utiska: utiska čoveka koji u goloj ruci drži plamen. U

tom trenutku, on je za mene bio nenadmašan simbol našeg roda, koji – kad se izdigne ili potone ispod formalizama poluobrazovanja i racionalizama uobičajenog potvrđivanja i poricanja – iščezava, osim ako su me sopstvene nade u svet i Crkvu zaslepile pred praktičnim žudnjama i intuicijama u pravcu onih tako neograničenih žudnji da nijedan ljudski sklop nije u stanju da ih obuhvati, tako nematerijalnih intuicija da njen iznenadan i dalek blesak oko ruku i nogu ostavlja neprobojnu tamu. Posedovao je prirodu, bio je napola monah, napola vojnik sreće, i bilo mu je neophodno da radnju pretače u san, a san u radnju; a za takve nema poretka, nema konačnosti, nema zadovoljstva na ovom svetu. Kad smo on i ja bili studenti u Parizu, pripadali smo nevelikoj grupi koja se posvetila spekulacijama o alhemiji i misticizmu. Mnogo pravoverniji u svojim uverenjima od Majkla Robartisa, nadmašio ga je u nestvarnoj mržnji prema celom životu, a njegova mržnja pronašla je izraz u čudnovatom paradoksu – napola ga je pozajmio od nekog usijanog monaha, napola ga je sam izmislio – da su lepe umetnosti dospele na svet kako bi upropastile narode, i konačno sam život, na sve strane sejući bezgranične žudnje, kao što se buktinje bacaju na zapaljen grad. Ta ideja, verujem, u ono vreme nije bila više od paradoksa, perce mladalačkog ponosa; i tek pošto se vratio iz Irske, na njemu se video trag fermentacije uverenja koja se kod naših ljudi javlja s ponovnim buđenjem imaginativnog života.

On ubrzo ustade, rekavši: „Dođi i pokazaću ti, jer ti ćeš u svakom slučaju razumeti“, i pošto je uzeo sveće sa stola, on osvetli put u dugačak, popločan hodnik koji je vodio u privatnu kapelu. Prošli smo pored portreta jezuita i sveštenika – od ne male slave – koja je

njegova porodica ustupila Crkvi, kao i gravura i fotografija slika koje su ga posebno nadahnjivale; a nekoliko slika, koje je svojim sitnim imetkom, stečenim gotovo sirotinjskim odricanjem od stvari za kojima ljudi najviše žude, priuštiio sebi kupujući ih na svojim putovanjima. Slike koje sam najviše poznavao, jer one su tu i najduže bile okačene, svejedno da li reprodukcije ili originali, poticale su od Sijenske škole, koju je on dugo proučavao, tvrdeći da je to jedina od svih škola na svetu koja je prikazivala ne svet nego ono što su sveci videli u svojim snovima i vizijama. Od svih Italijana, Sijenezi, umeo je da kaže, nisu bili kadri ili nisu hteli da dočaravaju životni ponos, uživanje u brzom pokretu ili odolevanju snazi, to jest, pohotnom telu. Bili su tako malo zainteresovani za te stvari da je često izgledalo da ispod odežde sveca nema ničeg ljudskog, ali su zato umeli da slikajući pognutu glavu, ili podignuto lice, dočaraju strahopoštovanje pred Večnošću kao što niko nije umeo, a najsrećniji su bili kad je ljudski rod spao na neveliku grupu silueta ispred zlatnog ponora, kao da su iz navike svet posmatrali s velike udaljenosti. Kad sam izneo pohvalu na račun izvesne škole koja je dublje zagazila u život, priznao bi da uviđa mnogo jače emocije nego što ih je život poznavao u tim mračnim obrisima. „Uzmi, na primer, Franćeska, koji je duboko osećao ono natprirodno“, umeo je da kaže, „mimo rada u Sijeni, i čovek odmah uočava blagu nečistoću u njegovom strahopoštovanju, primesu avetinjskog straha, u koju se ljubav i poniznost od svega najbolje uklapaju.“ Često mi je pričao o sopstvenoj nadi da bi, ispunjavajući um tim svetim slikama, pomogao sebi da najzad dopre do vizije i ekstaze, i o sopstvenom razočaranju da nikad nije stigao dalje od snova retke i nestal-

ne lepote. Međutim, ovom drugom prinosio je slike drugačije vrste, slike francuskih simbolista koje je za nekoliko funti pokupovao od malo poznatih slikara, engleske i francuske slike škole engleskih preraphaelita; a sad je na trenutak zastao i rekao: „Ukus mi se promenio. Protivno sopstvenoj volji, opčinjen sam ovim licima, u kojima pronalazim ubledale duše dok podrhtavaju između uzbuđenja tela i uzbuđenja duha, i pejzažima nastalim izoštravanjem onog opskurnog i poremećenog u prirodi. Ovi pejzaži ne diraju maštu snagom pobožnosti, nego orgastičkim plesom i proročkom pomamom.“ Uz izvesnu ozlojeđenost, primetio sam da nove slike stoje na onim mestima gde su stare često doprinosile tome da dugačak, siv, mutan, prazan, zvonak hodnik u mojim očima postane predvorje Večnosti.

Gotovo svaka pojedinost te kapele, u koju smo kročili na uska gotska vrata, čiji je prag bio uglaćan od nogu tajnih posvećenika u teška vremena, bila je živa u mom sećanju; jer, u ovoj kapeli prvi put sam, i to kao dečak, osetio duh srednjeg veka koji je, verujem, izvršio preovlađujući uticaj u mom životu. Jedina stvar koja mi je izgledala nova bila je četvrtasta mesingana kutija koja je stajala na oltaru ispred šest neupaljenih sveća i raspeća od slonove kosti, a bila je ista kao one koje su u antička vremena pravljene od mnogo plemenitijih materijala kako bi se u njima čuvale svete knjige. Ahern mi pokaza da sednem na klupu i pošto je neobično nisko povio glavu pred raspećem, on uze mesinganu kutiju s oltara i sede pored mene, s kutijom u krilu.

„Može biti da si“, reče on, „zaboravio većinu onoga što si čitao o Joakimu od Fjore, jer on i onima nači-

tanim znači tek nešto više od običnog imena. Bio je opat u Kortalu, u dvanaestom veku, a najpoznatiji je po svom proročanstvu, koje je izložio u knjizi *Expositio in Apocalypsin*, da je Carstvo Očevo prošlo, da Carstvo Sina prolazi, a da Carstvo Duha tek treba da dođe. Carstvo Duha treba da bude potpuni trijumf Duha – *spiritualis intelligentia* kako on to kaže – nad mrtvim pismom. Imao je sijaset sledbenika među ekstremnim franjevcima, a njih su optuživali za posedovanje njegove tajne knjige pod nazivom *Liber Inducens in Evangelium Æternum*. Iznova i iznova, grupe vizionara optuživane su za posedovanje ove užasne knjige, u kojoj je, skrivena, ležala sloboda renesanse, sve dok je najzad nije pronašao papa Aleksandar IV i bacio u vatru. Ovde imam najvrednije blago ovog sveta. Imam prepis te knjige; i pogledaj samo koji su veliki umetnici izradili omotnice u koje je uvijena. Veliki deo knjige oslikan je u vizantijskom stilu, za koji danas jedva da neko mari, ali koji me nadahnjuje zbog toga što ovi izduženi, ispijeni anđeli i sveci kao da imaju manje veze sa svetom oko nas nego s apstraktnim obrascem redova koji ukazuju na maštu upijenu pri razmišljanju o Večnosti. Čak i da te ne zanima ovako formalna umetnost, ne možeš a da ne priznaš da je rad, u kojem je mnogo zlata, i mnogo one crvene boje koju je zlato rastvorilo, u svoje vreme smatran neobično skupocenim. Međutim, samo u renesansi je moguće da se utroši toliko rada na stvar koja će postati neprocenjiva. Korice od drveta koje donose astrološke alegorije oslikane na njima, kao da, samim stilom oslikavanja, odaju majstora iz škole Francéska Kosija iz Ferare, ali za zlatne kopče i šarke zna se da su delo Benvenuta Ćelinija, koji je takođe izradio mesinganu kutiju i ukrasio je bogovima i demonima,

sklopljenih očiju, da bi nagovestio utonulost u unutrašnju svetlost.“ Uzeo sam knjigu u ruke i počeo da listam pozlaćene, šarene strane, prinoseći ih bliže sveći, ne bih li otkrio teksturu papira.

„Gde si nabavio ovu zaprepašujuću knjigu?“ rekoah ja. „Ako je prava, a o tome ne mogu da sudim pod ovim svetlom, onda si pronašao jednu od najdragocenijih stvari na svetu.“

„Svakako je prava“, odgovori on. „Kad je original uništen, preostao je samo jedan prepis, a nalazio se u rukama svirača na lauti iz Firence, a s njega je prešla na sina, i tako s pokoljenja na pokoljenje sve dok nije stigla do svirača na lauti koji je bio otac Benvenuta Ćelinija, a s Benvenuta Ćelinija prešla je na kardinala od Ferere, koji ga je pustio iz zatvora, a s njega na njegovog sina, i tako se, s pokoljenja na pokoljenje, priča o njenom kretanju nastavljala i nastavljala, sve dok nije stigla u ruke porodice Aretino, tačnije u ruke Đulija Aretina, zanatlje i kujundžije, ali i proučavaoca kabalističkih jeresi Pika dela Mirandole. On je sa mnom probdeo mnoge noći u Rimu, prebirajući po filosofiji; i na kraju sam u toj meri zadobio njegovo poverenje da mi je pokazao ovo, svoje najveće blago; i, pošto je shvatio koliko mnogo cenim knjigu, i osećajući da zalazi u godine i da nema koristi od svojih učenja, prodao mi je za neveliku svotu, imajući u vidu njenu neprocenjivu vrednost.“

„Kakvo je to učenje?“ rekoah ja. „Neko srednjovekovno naklapanje o prirodi Trojstva, koje danas služi samo da ukaže na to koliko ima stvari koje nam više nisu važne, a koje su nekad potresale svet?“

„Nikad neću uspeti da te uverim u to“, reče on, uzdahnuvši, „da kod vere nema ničeg što nije važno, ali

čak i ti ćeš priznati da ova knjiga dira u srce. Vidiš li tablice na kojima su zapovesti ispisane na latinskom?“ Zagledao sam se u drugi kraj prostorije, preko puta oltara, i shvatio da su dve mermerne ploče sklonjene, a da su njihova mesta zauzimale dve velike, prazne table od slonove kosti, poput dva velika prepisa tablica koje smo držali na stolovima. „Ovo je zbrisalo zapovesti Oca“, nastavi on, „i zapovesti Sina zamenilo zapovestima Svetog duha. Prva knjiga zove se *Fractura Tabularum*. U prvom poglavlju pominju se imena velikih umetnika koji su izradili biblijske likove i slike mnogo čega, ukrali ih i služili im; a drugo poglavlje donosi imena izuzetnih umova koji su uzalud uzimali u usta ime Gospoda njihovog Boga; a treće, razvučeno poglavlje, donosi simbole osvećenih lica, i budući da ima krila na marginama, predstavlja pohvalu onima koji su prekinuli sa sedmim danom i onima koji su razorili šesti dan, a koji su ipak poživeli lepe i prijatne dane. Ta dva poglavlja govore o muškarcima i ženama koji su se pobunili protiv svojih roditelja, imajući na umu da je njihov bog bio stariji od boga njihovih roditelja; ovaj koji za simbol ima mač Mihajlov naredio je kraljevima da u potaji izvrše ubistvo i tako svom narodu osiguraju mir koji je ispao *amore somnoque gravata et vestibus versicoloribus*, opterećen ljubavlju, snom i šarenom odećom; ovaj s bledom zvezdom u dnu živio je životima otmenih mladića, koji su voleli tuđe žene i na kraju se preobrazio u sećanje, koje su mnoga sirota srca pretvorila u sladak plamen; ovaj s krilatom glavom predstavlja istoriju razbojnika koji su, na moru ili u pustinji, živeli životima koji mogu da se uporede s uvrtnjem strune luka, *nervi stridentis instar*; a ova dva poslednja, vatra i zlato, posvećena su satirima koji su lažno sve-

dočili protiv svojih bližnjih a ipak dočaravaju večni gnev, i onima koji su više od drugih žudeli za kućom Božijom i za svim stvarima koje su Njegove, koje nijedan čovek nije video ni opipao, osim u ludilu i snovima. Druga knjiga zove se *Lex Secreta*, i opisuje pravo nadahnuće za postupanje, jedino Večno jevanđelje; a završava se vizijom, koju je ovaj doživio na planinama La Sila, u kojima je video svoje učenike koji sede na prestolu, duboko u plavetnilu vazduha i smeju se na sav glas, smehom koji uveliko podseća na klepetanje krila Vremena: *Colis in cæruleis ridentes sedebant discipuli mei super thronos: talis erat risus, qualis temporis pennati susurrus.*“

„Malo toga znam o Joakimu od Fjore“, rekoh ja, „osim da ga je Dante smestio u Raj među velike učenjake. Ako se tako nepopustljivo držao jeresi, nije mi jasno kako nikakve glasine o tome nisu doprle do Dantea; jer Dante nije praštao neprijateljima Crkve.“

„Joakim od Fjore je otvoreno priznavao vlast Crkve, pa je čak tražio da se svi njegovi objavljeni tekstovi, i oni koje je po njegovoj želji trebalo objaviti posle njegove smrti, dostave papinom cenzoru. Smatrao je da su oni – čije je delo predodređeno da opstane, ali ne i da bude objavljeno – deca, a da im je papa otac; međutim, u tajnosti je podučavao o tome da su izvesni drugi tekstovi, i to uvek u sve većem broju, bili izabrani, ne da žive, nego da otkrivaju skrivenu suštinu Boga, to jest, boju, muziku, slast i miomiris; i da ovi nemaju oca nego su od Svetog duha. Baš kao što pesnici, slikari i muzičari rade na svojim delima, stvarajući ih u isti mah i kao nezakonite i kao zakonite stvari, sve dok otelovljuju lepotu s one strane truda, ta deca Svetog duha u svoje vreme dejstvuju pogledima na blistavu tvar koju

je Vreme obasulo onim što je preostalo od postanja; jer, svet postoji samo da bi bio priča u ušima sledećih naraštaja; a strah i zadovoljstvo, rođenje i smrt, ljubav i mržnja, i plodovi Drveta, samo su pribor one nenadmašne umetnosti koja nastoji da nas odvoji od života i okupi u večnosti poput golubova u golubarniku. Za kratko vreme poći ću na put po mnogim zemljama, ne bih li dokučio sve slučajeve i sudbine, a kad se vratim ispisaću svoj tajni zakon na ovim tablicama od slonove kosti, baš kao što su pesnici i romanopisci u svojim predgovorima iznosili načela svoje umetnosti; a kad budem znao koje načelo života nameravam da iskažem, a da mašta i instinkt mogu da ga odmah otkriju, okupiću svoje učenike kako bi oni mogli da proučavajući moj zakon dopru do svog zakona, baš kao što pesnici i slikari razotkrivaju sopstveni umetnički izraz proučavanjem izvesnog majstora. Ne znam ništa pouzdano osim sledećeg – treba da postanem potpuno živ, to jest, da do kraja postanem strasan, jer lepota je samo drugo ime za savršenu strast. Sazdaću svet u kojem će svi životi ljudi biti jasno iskazani i pojednostavljeni kao da je sedamdeset godina samo tren, to jest, kao da je samo skok ribe ili otvaranje cveta.“

Hodao je gore-dole, a ja sam osluškivao njegove vatrene reči i s ne malo zabrinutosti posmatrao njegove mahnite pokrete. Navikao sam da pozdravljam najneobičnija razmišljanja, i uvek sam ih smatrao bezopasnim poput persijske mačke koja napola sklapa svoje snene oči, a svoje dugačke šape ispruža prema mojoj vatri. Ali sad sam hteo da se umešam u interesu praverja, čak i u interesu nečeg opšteg; a ipak nisam našao ništa bolje od toga da kažem: „Nije neophodno svima

suditi prema zakonu, jer isto tako imamo Hristovu zapovest da volimo.“

On se okrenuo i, gledajući me prodornim pogledom, rekao: „Džonatan Swift udahnuo je dušu gospodi iz ovog grada tako što je svog bližnjeg mrzeo koliko i sebe.“

„U svakom slučaju, ne možeš da porekneš da širenje tako opasnog učenja znači prihvatanje strašne odgovornosti.“

„Leonardo da Vinči“, uzvрати on, „ima ovu plemenitu rečenicu: 'Nada i žudnja za povratkom u prethodno stanje isto je što i žudnja noćnog leptira za svetlošću; a čovek koji s neprolaznom žudnjom dočekuje svaki sledeći mesec i sledeću godinu, smatrajući da stvari za kojima čezne uvek kasne s dolaskom, ne primećuje da žudi za sopstvenom propašću.' Kako, dakle, staza koja vodi u srce Božije može da ne bude opasna? Zbog čega bi tebi, koji nisi materijalista, trebalo da je stalo do stalnosti i poretka sveta kao i onima koji imaju samo svet? Ti ne ceniš pisce koji neće iskazati ništa osim ako ne razumeju kako da lakše oblikuju ono što se naziva ispravno; zbog čega onda da nenadmašnoj umetnosti poričeš slobodu, umetnosti koja je temelj svih umetnosti? Da, iz ove kapele proteraću sve svece, ljubavnike, buntovnike i proroke; duše koje će se zaogrnuti spokojem, kao gnezdom sazdanim od vlati; i ostale nad kojima ću jecati. Po ovoj kutijici popadaće višegodišnja prašina; a onda ću je otvoriti; a ispod poklopca provaliće metež, koji je plamen Sudnjeg dana.“

Te noći nisam se raspravljao s njim, zbog toga što je bio veoma uzbuđen, a ja se plašio da ga ne naljutim; a kad sam posle nekoliko dana svratio, njega nije bilo, a kuća je bila prazna i zaključana. Duboko sam zažalio

zbog svog propusta i u pogledu pobijanja njegove jeresi i u pogledu utvrđivanja autentičnosti njegove neobične knjige. Posle tog razgovora zaista sam ispaštao zbog greške koju sam mogao da odmerim tek posle mnogo godina.

II

Desetak godina posle našeg razgovora, šetao sam jednim dablinskim kejom, s one strane bliže reci, zastajkujući s vremena na vreme da prelistam knjige na starim stalcima, i sasvim ozbiljno razmišljajući o strašnoj sudbini Majkla Robartisa i njegovog bratstva; i tad sam ugledao visokog i pogrbljenog čoveka kako lagano hoda drugom stranom keja. Trгнуvši se, pod beživotnom maskom mutnih očiju prepoznao sam nekad odlučno i prijatno lice Ovena Aherna. Brzo sam pošao na drugu stranu, ali samo što sam prešao nekoliko koraka, on se okrenuo, kao da me je primetio, i pohitao niz pločnik ulice; krenuo sam za njim, međutim, tek toliko da bih ga izgubio negde između spleta ulica na severnoj strani reke. Sledećih nekoliko nedelja raspitivao sam se kod svih koji su ga nekad poznavali, ali nikom se nije javio; kucao sam na vrata njegove kuće, bez uspeha; i gotovo da sam ubedio sebe da sam pogrešio, kad sam ga ponovo video u uskoj uličici iza Fort Kortsu, a odatle ga pratio do vrata njegove kuće.

Stavio sam mu ruku na rame; okrenuo se, nipošto iznenađen; i, zaista, moguće je da su za njega, čiji je unutrašnji život usisavao onaj spoljašnji, godine razdvojenosti bile isto što i razdvojenost od podneva do poslepodneva. Stajao je držeći vrata poluotvorenim,

kao da nastoji da me spreči da uđem; i verovatno bi se rastao od mene bez ijedne reči da mu se nisam obratio: „Ovene Aherne, nekad si imao poverenja u mene, zar više nije tako? I kaži mi šta je bilo s onim idejama o kojima smo pre deset godina raspravljali u tvojoj kući? Ali, možda si na njih već zaboravio?“

„Imaš pravo da čuješ“, reče on, „jer, budući da sam ti izložio te ideje, treba da te obavestim i o izuzetnoj opasnosti koju one donose, to jest, bolje reći o bezgraničnom zlu koje obuhvataju; ali kad to budeš čuo, moramo da se rastanemo, i to zauvek, zbog toga što sam izgubljen i moram da se krijem!“

Krenuo sam za njim popločanim hodnikom i primetio da su ćoškovi zapušeni, slike posivele od prašine i paučine; i da su od prašine i paučine rubini i safiri svetaca na prozorima neobično potamneli. Pokazao mi je na tablice od slonovače koje su svetlucale u tami, a pošto sam primetio da su ispisane, prišao sam i počeo da čitam. Tekst je bio na latinskom, izvesna detaljna kazuistika, ukrašena sa sijaset prizora, ali da li iz njegovog života ili iz života drugih, to nisam znao. Pročitao sam samo nekoliko rečenica kad mi se učinilo da je jedva primetan miris počeo da ispunjava prostoriju i, pošto sam se okrenuo, pitao sam Ovena Aherne nije li on to upalio tamjan.

„Nisam“, odgovori on i pokaza mi na kadionicu koja je zarđala i prazna ležala na jednoj klupi; dok je govorio, onaj ovlašan miris kao da je iščezao, i tad sam pomislio da sam to samo uobrazio.

„Da li te je nesrećnim učinila filosofija *Liber Inducens in Evangelium Æternum*?“ rekoh ja.

„U početku sam bio presrećan“, odgovori on, zato što sam osećao božansko ushićenje, neugasivu vatru u

MISTIČNI JEJTS

Narikače, vile, demoni i veštice, seoski duhovi i tajanstveni pesnici pletu svoju gelsku čaroliju u ovoj čarobnoj zbirci natprirodnih priča Vilijama Batlera Jejtsa. Na vrhuncu svog romantičnog perioda, Jejts ove priče objavljuje u tri zasebne zbirke: *Tajna ruža*, *Priče o riđokosom Hanrahanu* i *Rosa Alchemica*. Dve uvodne priče, *Tablice zakona* i *Poklonjenje mudraca* objavljene su zasebno.

Pored toga što je bio cenjeni pesnik, dramatičar, esejista i državnik, Vilijam Butler Jejts je tokom većeg dela svog svesnog života sa strašću proučavao okultno i magijsko. I pored te posvećenosti, njegova odanost okultizmu često je bila predmet ismevanja, potiskivana s glavnog puta akademskih rasprava, a često nailazila na potpuno ignorisanje. Njegova trilogija okultnih priča – *Rosa Alchemica*, *Tablice zakona*, *Poklonjenje mudraca* – mahom je nailazila na sličan prijem. Čak je bio optuživan da beži od stvarnosti ili za to da nema dodira s intelektualnim strujama svog vremena. Ali Jejts je itekako imao dodira s intelektualnim strujama svog vremena, od kojih je jedna svako obnova zanimanja za okultno s kraja 19. i početka 20. veka, i to ona koja se ukršta s pitanjima od najvećeg društvenog i kulturnog značaja. Te struje, nikako rubne, pokretala su pitanja nezadovoljstva tradicionalnim religijama, novog određivanja uloge žena, protivljenje nauci, nacionalizmu i kolonijalnom pokoravanju.

Rosa Alchemica, prema kritičarima i poznavateljima Jejtsove poezije, njegovo najbolje prozno ostvarenje, donosi ne samo opojan jezik i imaginaciju, nego i lična interesovanja, irsku kulturu, mitove i legende, ali istovremeno predstavlja svedočanstvo o tome da je pripadao tajnom društvu čiji su članovi verovali da su kadri da upražnjavaju magiju. Jejts je verovao da „nije moguće da su poezija i pripovedanje sazdana od neobično pomnog proučavanja slavnih trenutaka i od misli i osećanja drugih, nego samo od pogleda u onaj neveliki, beskonačan, treperav, večni plamen kakvim smatramo sebe.“ I, ako je to tako, onda *Rosa Alchemica* predstavlja Jejtsovo čisto ja, imajući u vidu da je on preko trideset godina pripadao tajnom društvu Zlatna zora. Premda je izbegavao da javno predoči sva uverenja društva kojem je pripadao, uključujući i tri reda maga i vrhovni red koji odslikava samog Robartisa, nema sumnje da je iskreno verovao u stvarnost čarobnjačkog i duhovnog carstva.

Od svih tema koje su zaokupljale Jejtisa, irski nacionalizam, keltska mitologija, ljubav, starenje i misticizam, izgleda da ovo poslednje najbolje opisuje ceo njegov opus, kao što je i sam jednom rekao: „Mistički život je središte svega što radim, svega o čemu mislim i svega što pišem.“ Za bolje razumevanje onoga što Jejts piše o mistici, bilo bi korisno pomenuti izvesne činjenice i okolnosti u kojima je stvarao. Poleksfenovi, porodica s majčine strane, bili su poznati po ekscentričnosti koja se ogledala u zanimanju za astrologiju i magiju. Očevo suprotstavljanje učenjima hrišćanske crkve okrenulo ga je istraživanju nekanonskih i egzotičnih učenja. Poznato je da je Jejts s odobravanjem gledao na svako učenje koje sobom donosi natprirodne doživljaje ili može da posluži kao osnova za vizije koje su mu, po sopstvenim rečima, „stizale iz predela s one strane razuma.“ Kao dvadesetogodišnjak, bio je jedan od osnivača Dablinskog hermetičkog društva, neformalne grupe

posvećene okultnom. Kad je, 1887. godine, s porodicom prešao u London, odmah se pridružio Teosofskom društvu, u ono vreme na velikom glasu. Nema sumnje da Jejtsa nije zanimala epoha nauke: privlačile su ga isključivo magija i imaginativan život, zaokružen vizijama ili slikama. Tad i počinje s proučavanjem vizija koje su donosile platonizam, neoplatonizam, alhemija, tibetanske misterije, budizam i drugi sistemi verovanja. Bio je ne samo strastan čitalac, nego je i žudeo za tim da potvrdi sijaset natprirodnih fenomena. Eksperimentisao je s telepatijom i proricanjem. Nekoliko godina kasnije, 1890, pridružio se Hermetičkom redu Zlatne zore, organizaciji koja se uveliko zaokupljala kabalističkom magijom i astrologijom. Ne prestano eksperimentišući, učio je magijske i esoterne simbole, ispitivao veze između godišnjih doba, različitih delova tela, pet elemenata, brojeva i drugog. Stečeno znanje uklapao je u sopstvene doživljaje i svojim pesničkim genijem upredao ih u sopstveni sistem simbola. Nema sumnje, bio je toliko darovit da je uspevao da zabeleži sve što bi mu se ukazalo u vizijama. Pitanje života i smrti, večnosti, besmrtnosti, promenljivosti i nepromenljivosti stvari i sveta bile su teme koje, na prvo mestu, zatičemo u pesmama u kojim otvoreno govori o sopstvenim vizijama i snovima.

Jejts je odrastao u okolini Slajga, na severozapadu Irske. I pored svog anglo-irskog porekla i protestantske porodice, njegov doprinos oživljavanju keltske književne tradicije bio je izuzetno značajan. Sakupljao je zaboravljene irske mitove i bajke, a likove i teme iz njih pretakao u svoje pesme i prozu, istovremeno ohrabrujući i druge umetnike da se odvaže na isto. Jejts je sebe smatrao poslednjim klasičnim romantikom; slavio je moć imaginacije kako bi ljudima pomogao da dublje posmatraju, uviđao je opasnosti od apstraktnog rasuđivanja odvojenog od imaginacije i prirodnog sveta, istovremeno tragajući za izgubljenim zna-

njima o koja se ne uče u školama i crkvama. Odbacivao je realizam i oponašanje u umetnosti, verujući da samo umetnost koja uviđa i slavi neobjašnjivu moć imaginacije, mitova i simbola, može da dopre do dubljih istina i intuitivnih značenja ispod površine svakodnevnog života.

Upražnjavao je obrednu magiju, proučavao hinduističku filosofiju i meditaciju, istraživao japansku *no* dramu, a kao mlad čovek sa starcima na selu razgovarao o njihovim iskustvima s carstvom vila i vilenjaka. Pohađao je seanse na kojima se opštilo s mrtvima, a oženio se ženom koja je tvrdila da je u stanju da zabeleži proročanska učenja odbačenih učitelja.

Jejtsa su očaravale mistička i nevidljiva dimenzija života i svesti, nasuprot učenjima dogmatskog hrišćanstva i očevim nepopustljivo skeptičnim pogledima na duhovne stvari, stoga je svoju duhovnu žeđ nastojao da utoli u antičkim esoternim tradicijama. Međutim, ne zadovoljavajući se samo čitanjem ili iskazivanjem vere u božansku zbilju, tragao je za pouzdanim znanjem, *gnosom*, o ovoj natprirodnoj dimenziji, probranim iz iskustava koja zadiru u samu srž svesti.

Ta potraga za nepravovernim sastojala se od znanja koje ne samo da je mamuzala Jejtsovu znatiželju u pogledu prirode života i duhovnih dubina, nego ga je i snabdela obiljem snažnih ideja i predstava prepoznatljivih u sijaset njegovih pesama i priča. Duša, imaginacija i mogućnosti za kulturnu obnovu, za njega su bili delovi istog klupka; osim toga, od filosofije, magije i misticizma, nije bilo boljeg načina da se stekne vizija o budućnosti. Nema sumnje, njegovi duboki uvidi u prirodu svesti i imaginaciju otvorili su put preporodu holističkih duhovnih vrednosti.

Jejts se uveliko nadahnjivao Vilijamom Blejkom i njegovim učenjem o nenadmašnom značaju imaginacije. I za Blejka, i za Jejtsa, imaginacija je predeo predodređen ne samo za decu, ona je drevna, nezaobilazna sposobnost

duše i svesti da stvara i podiže ne samo gradove, zakone i religije, nego da kao klica vizije pokreće sve moguće procese u čoveku. Duboko zainteresovan za fenomen telepatije i magijsko isceljivanje, koji sežu daleko izvan delokruga nauke, Jejts je celog života nastojao da, na različite načine, dođe u dodir sa svetom duhova i nepreglednog pamćenja same prirode. Verujući da postoji direktna veza između njegovih magijskih i umetničkih nastojanja, tako što se oba nadahnjuju snagom simbola i imaginacije, Jejts kaže da „simbole ne može da zamisli slabijim od najjače sile, bez obzira na to da li su ih svesno upražnjavali čarobnjaci, ili napola svesno oni koji su došli posle njih, pesnici, muzičari, slikari.“

M. M.

SADRŽAJ

Tablice zakona	5
Poklonjenje mudraca	22
Tajna ruža	31
Priče o Ridokosom Hanrahanu.....	105
<i>Rosa Alchemica</i>	153
Milan Miletić: <i>Mistični Jejts</i>	181